

GEÇEN YÜZYILDA
ATLANTIĞIN
İKİ KIYISINDA
GELİŞEN ORTODONTİ

İLTER UZEL

GEÇEN YÜZYILDA
ATLANTIĞIN
İKİ KIYISINDA
GELİŞEN ORTODONTİ

PROF. DR. İLTER UZEL

İSTANBUL YENİYÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
DIŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-375-406-8
Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı Geçen Yüzyılda Atlantığın İki Kıyısında Gelişen Ortodonti
Yayıncı Sertifika No 47518

Yazar İlter Uzel
ORCID iD: 0000-0002-1876-9809
Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
Bisac Code MED016000

Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN
DOI 10.37609/akya.3590

Kütüphane Kimlik Kartı
Uzel, İlter.

Geçen Yüzyılda Atlantığın İki Kıyısında Gelişen Ortodonti / İlter Uzel.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
58 s. : resim. ; 280x200 mm.
ISBN 9786253754068

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

“Ortodontinin diş hekimliğinden ayrı bir uzmanlık olması kaçınılmazdır ve doğaldır. Bu kural sıkı sıkıya uygulanırsa hem ortodonti, hem de diş hekimliği için fevkalade hayırlı olacaktır. Ayrıca ortodontinin daima en parlak zekâlardan yararlandığı da bilinmelidir.”

Edward Hartley Angle (1856-1930)

“Dünya ortodontisinin parlak geleceęini:

- Hücre biyolojisindeki yeni keşiflerin ortodontide kullanılmasında,
- Nanoteknoloji’de,
- Doku manipülasyonlarında,
- Mikromekanikte ve
- Yeniliklerle sürekli gelişen temel bilimlerin heyecan verici vaatlerinde görüyorum.”

Thomas Graber (1907-2007)

ÖN SÖZ

Türk Ortodonti Derneği tarafından ortodontinin tarihsel gelişimi hakkında bir konferans vermem istendiğinde hem tıp tarihçisi, bilim tarihçisi, hem de ortodontist sıfatıyla konuyu ele almayı buldum.

Öncelikle şunu belirtmeliyim ki tıp tarihi ve diş hekimliği tarihi bilim ve teknoloji tarihinin bir dalıdır. Bizce yalnız bir tıp tarihi profesyoneli için değil ama herhangi bir klinisyen ortodontist için bile bilim tarihinin ana hatlarıyla bilinmesi, bilimsel gelişmeleri değerlendirebilmek ve araştırma planlayabilmek için olmazsa olmaz zorunluluktur. *Çünkü bilime katkıda bulunabilmek, o bilim alanındaki sürecin neresinde olduğumuzu tespit etmekle mümkün olur.* Bu ise ancak bilim ve/veya teknoloji tarihini okuyup öğrenmekle mümkündür. İşte bu nedenle bugün gerçek bilim üreten bilim toplumu ülkelerinin hepsinin doktora programlarında araştırma metodolojisi ve bilim tarihi dersleri yer almaktadır.

Oysa bilim tarihi, teknoloji tarihi ve meslek tarihi, bizim gibi henüz sanayi devrimi aşamasını tamamlamamış, her şeyi dışarıdan alıp kullanmaya ya da uygulamaya alışmış ve bununla *“bilimselleştirdiğini”, “çağdaşlaştığını”* zanneden bireylerden oluşan ülkelerde küçümsenir. Bu psikolojik tepkiye hak vermemek de elden gelmez. Çünkü bu ülkeler yeni ne üretmişlerdir ki ona eğitimlerinde, tarihlerinde yer versinler... Bu tespitim doğru-

luğu bilim toplumu aşamasındaki ülkelere gildildiğinde daha iyi anlaşılır kanısındayım. Çünkü ülkelerde her köşede insanlık tarihine katkıda bulunanların, olayların anıtı, anı yazıtları yer alır.

Fakat yukarıda belirttiğim bu olumsuzluğa karşı Türkiye’de diş hekimliği meslek grubunun en üst kategorisinde yer alan ortodontistlerin, ülkeleri sanayi devrimi aşamasına gelememiş ve teknoloji üretememiş olması durumunda bile, sıradan birer *“teknisyen ortodontist”* düzeyine inmemeleri için ortodontinin geçmişini, özellikle de burada değindiğimiz ve mesleğin şekillendiği son yüzyılımı çok iyi bilmeleri gerekir. Çünkü ünlü matematikçi, bilgin ve filozof Auguste Comte (1798-1857)’un dediği gibi *“Bilim ancak geçmiş iyi bilinirse anlaşılabilir.”* Başka deyişle geçmiş iyi bilinmeden gelecek oluşturulamaz.

Öte yandan ortodontinin temel ilgi alanı olan anomalilere primitif insanda bile rastlandığını biliyoruz. Buna günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce Ergani yöresinde Çayönü’nde yaşamış kadını örnek verebilirim. Değerli meslektaşım Prof. Dr. Haluk İşeri ile birlikte yayınladığımız halen Hacettepe Üniversitesi Antrpoloji Bölümü Laboratuvarları’nda korunan 26 yaşındaki bu kadın kafatasında, üst çenede persiste süt kaninleri ve iki gömülü kanin ile, alt çenede bilateral yirmi yaş dişi yokluğunu belirlemiştik.

Yazılı tıp döneminde ise en eski ortodontik literatür şimdiki bilgilerimize göre akılcı tıbbın babası olarak bilinen İstanköylü Hippokrates (M. Ö. 460-370)'e kadar uzanır. Ama o yalnız ortodontik anomalilerden bahsetmiş, fakat henüz bunlara bir tedavi önerisi getirememişti. Buna karşın M. S. 1. yüzyılda yaşayan hekim olmayan bir Romalı bilgin ve ansiklopedist Aulus Cornelius Celsus, *De Re Medicina* eserinde çapraşık kalıcı ön dişlerin parmak basıncı ile düzelebileceğini yazmıştır ki, başka deyişle bilim tarihinde ilk ortodontik tedavi önerisini Celsus yapmıştır. (Resim:1).

Öte yandan 11. yüzyılda yaşayan Endülüs İslam cerrahı Ebulkasım Zehravi(ölm. 1036) yazdığı *et-Tasrif* adındaki cerrahi eserde ve 16. Yüzyılda Amasya'da yaşayan Türk cerrahı Şerefeddin Sabuncuoğlu (1385-1470), 1465 yılında yazdığı *Cerrahiyyetü'l-Haniyye* eserinde estetik amaçlı ön diş(veya süpernümerer diş?) çekimi yapmışlardır. 1530 yılında Almanya'da Leipzig'de basılan *Artzney Buchlein* adlı bir serideki ilk diş hekimliği monografisinde de ortodonti bilgileri yer almıştır.

Modern diş hekimliğinin babası olarak kabul edilen Fransız Pierre Fauchard(1678-1761) tarafından 1728 de yayınlanan "*Le Chirurgien Dentist*" eserinde de diş anomalilerinin davye ile dişleri alveolünde oynatıp düzelttikten sonra, altın plak bir atelle ligatüre etmek anlamına gelen "*redressement forcé*" ile tedavisini geliştirmiş ve eserinde bu

yöntemle tedavi ettiği 15 kadar ortodontik tedavi vakasına yer vermiştir.

Sanayi Devrimi aşamasında ortodontinin temelleri başta Fransa ve İngiltere olmak üzere Batı Avrupa'da atılmış ve 19. yüzyılın başından itibaren yalnız ortodonti ile ilgili monografiler yazılmaya başlamıştır. Fakat Batı Avrupa yani Atlantığın doğu kıyası, daha hızlı bir sanayileşme yaşayan Kuzey Amerika'ya 20. yüzyılın başında üstünlüğü kaptırmıştır.

İşte bu nedenle biz burada özellikle ABD de 20. yüzyıldaki gelişmelerden söz edeceğiz. Çünkü çağdaş anlamdaki ortodontinin doğduğu ve geliştiği yer orasıdır. Fakat Amerikan Ortodontisinin yer yer Atlantığın öteki kıyasındaki Almanya, Fransa ve İngiltere'de gerçekleştirilen araştırmalardan, tanı ve tedavi yöntemlerinden faydalandığı söz konusudur. Sonuçta iki kıyıda gelişen ve birbirini etkileyen ortodontinin eşleştiğini ve ortak bir bireşime(senteze) ulaştığını göreceğiz.

Bu çalışmam "Medifarm" ve Sayın Alin Kuyumciyan'ın katkılarıyla basıldı. Ortodonti alanına katkılarından dolayı kendilerine ve Sayın Polin Kuyumciyan'a da düzenlemedeki çabalarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Prof. Dr. İlder Uzel
dr. ilteruzel@gmail.com

Resim: 1 Literatürde ilk ortodontik tedavi önerisi; (M.S.1.) yüzyılda yaşayan Romalı Celsus'tan": Eğer çocuklukta kalıcı diş süt dişi düşmeden sürerse,süt dişi çekilmeli,ve her gün kalıcı dişe uygun konuma erişinceye kadar parmakla basınç yapmalı." -*De Re Medicina*'dan.

İÇİNDEKİLER

- 1 Giriş
- 2 Graber'in Yaşam Öyküsü
- 3 Graber'in Türkiye Ziyaretleri
- 4 "Çağdaş Ortodontiye Adını Kazıyanlar" ya da Thomas Graber (1909-2009)'in Anıları
- 4 Benno E. Lischer'in Ortodontiye ve Bana Katkıları
- 7 Ortodontide Bir Deha: Norman Kingsley
- 9 John Notting Farrar
- 10 Calvin Case'in Benim Gelişmeme Etkileri
- 12 Angle'in Öyküsü Başlıyor...
- 12 Anna Hopkins Angle'in Ortodonti Bilimine Katkıları
- 14 Angle'in Ünlü Eseri: "The Irregularities Of Teeth
- 15 Angle'in Patentleri
- 16 Yirminci Yüzyılın Başında Atlantiğin Doğu Kıyısında, Avrupadaki Gelişmeler
- 17 Benno Lischer- Edward Angle Sürtüşmesi
- 18 Raymond Begg'i Destekleyişim
- 18 Hocam Benno Lischer'den Ortodontinin Basit Bir Diş Sıralaması Olmadığını Öğrendim
- 19 Sefalometrinin Ortodonti Kliniğine Girişi
- 22 Doktora Tezimi Tamamlamam ve Kendi Muayehanemi Açmam
- 22 "The Angle Orthodontist" Yayın Hayatına Giriyor
- 23 Alman Paul Simon'un Ortodontideki Yadsınamaz Yeri
- 23 Fred Noyes
- 24 Angle Tarafından American Association of Orthodontists'in Kuruluşu
- 24 Angle'in Fred Noyes, Alan Brodie ve Charles Tweed'e Yardımları

- 25 Fred Noyes'un Kliniğine Davet Edilişim
- 27 Rodrigues Ottolinguhi
- 28 American Association of Orthodontist'in (AAO) İlk Kongresi
- 29 Anna Hopkins Angle'ın Entrikaları
- 29 Angle'ın Düşünceleri
- 30 Angle'ın AAO Başkanlığından İstifası
- 30 Bitmeyen Çekimli-Çekimsiz Tedavi Tartışmaları
- 32 Angle'ın Ünlü Patentleri "Pin And Tube" "Ribbon Arch" ve "Edge Wise"
- 33 Çekimli Tedavide İkinci Angle Öğrencisi: Charles Tweed
- 34 Jack Dale
- 34 Spencer Atkinson
- 34 Hayes Nance
- 34 Seri Çekimin Yeni Taraftarları
- 35 Shankland ve "The American Orthodontists" Kitabı
- 35 John V. Mershon
- 36 Albert Ketcham
- 36 Histolojik Çalışmalar
- 36 Harold Kesling: Bir Begg Yorumcusu
- 37 Hafif Arklar Devrede: Johnson ve Twin Arc
- 38 Bir Tarih Yazarı Ortodontist: B. Francis Dewel
- 38 Son Gelişmeler
- 40 Robert Moyers ve Fonksiyonel Aygıtların Atlantığın Batı Yakasına Girişi
- 40 Don Woodside
- 41 Fränkel Aygıtının ABD'de Popülarite Kazanması
- 41 Diğer Fonksiyonel Aygıtlar
- 43 "Öngörülerim ve Genç Ortodontislere Öğütlerim"

